

ภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนที่เป็นเลิศตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง:

การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีฐานราก

An Excellent School Leadership according to the Principles of Sufficiency Economy:

A Study to Create Grounded Theory

นฤมล สุภาพทอง¹, สวัสดิ์ โพธิ์วัฒน์² และ สุรัตน์ ดวงชาตม³

Narumon Supathong¹, Sawat Pothivat² and Surat Duangchathom³

Received : 30 ม.ค. 2563

Revised : 25 เม.ย. 2563

Accepted : 27 เม.ย. 2563

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอข้อสรุปเชิงทฤษฎีฐานรากเกี่ยวกับลักษณะ เงื่อนไขและกระบวนการเกิด และผลสืบเนื่องที่เกิดขึ้นจากภาวะผู้นำโรงเรียนที่เป็นเลิศตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ที่จะศึกษา ด้วยวิธีการเลือกเชิงทฤษฎี เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบวิเคราะห์เอกสาร แบบบันทึกการสังเกต แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบบันทึกการจัดสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลหลักได้แก่ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ของโรงเรียน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการแปลความและตีความจากข้อมูล แล้วสร้างโมเดลขึ้นโดยอาศัยความไวเชิงทฤษฎี และใช้โปรแกรม Atlas.ti7 ช่วยในการจัดระบบข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า 1) ลักษณะภาวะผู้นำโรงเรียนที่เป็นเลิศตามหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ โรงเรียนที่มีวิถีการดำเนินงานโดยใช้การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม มีการทำงานเป็นทีม มีการกระจายความเป็นผู้นำและมีวัฒนธรรมการทำงานที่เน้นผลสำเร็จตามเป้าหมาย 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารงานเชิงคุณภาพ ด้านการเรียนรู้ ด้านการบริหารแบบโรงเรียนเป็นฐาน และด้านหน้าที่ทางการบริหาร 2) เงื่อนไขและกระบวนการเกิดภาวะผู้นำ โรงเรียนมี 2 เงื่อนไข คือ เงื่อนไขจากภายนอกโรงเรียน ได้แก่ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และนโยบายกระทรวงศึกษาธิการ และเงื่อนไขภายในโรงเรียน ได้แก่ การประกันคุณภาพการศึกษา และวิสัยทัศน์โรงเรียน ส่วนกระบวนการเกิดภาวะผู้นำ โรงเรียนมี 3 กระบวนการ ได้แก่ การแก้ปัญหาและการตัดสินใจ การปรับปรุงงานและพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง และวัฒนธรรม มุ่งผลสำเร็จ 3) ผลสืบเนื่องที่เกิดขึ้นจากภาวะผู้นำโรงเรียนแบ่งออกเป็น 6 ด้าน คือ ด้านนักเรียน ได้แก่ วิชาการดี มีคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ มีความสุขและภูมิใจ ด้านครู ได้แก่ ภาวะผู้นำครู การพัฒนาตนเองและทีมงาน การปรับแนวคิดและพฤติกรรม การมีขวัญและกำลังใจ ด้านผู้บริหาร ได้แก่ มีชื่อเสียงเกียรติยศและความภาคภูมิใจ คุณลักษณะที่ดีของนักบริหาร ด้านโรงเรียน ได้แก่ มีชื่อเสียงและเป็นต้นแบบที่ดี มีสภาพแวดล้อมที่ดี และมีแหล่งเรียนรู้ที่ดี ด้านชุมชน ได้แก่ การมีส่วนร่วม ความสัมพันธ์ที่ดี และการแบ่งปัน และด้านสังคม ได้แก่ ความสามัคคี ให้ความสำคัญกับการศึกษา และองค์ความรู้ที่มีประโยชน์

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำโรงเรียน, โรงเรียนที่เป็นเลิศตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, ทฤษฎีฐานราก

¹ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร อีเมล: krusupathong@gmail.com

² อาจารย์ประจำสาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

³ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

¹ Doctoral Student, Program in Administrative Education, Faculty of Education, Sakon Nakhon Rajabhat University, Email: krusupathong@gmail.com

² Lecturer, Program in Administrative Education, Faculty of Education, Sakon Nakhon Rajabhat University

³ Lecturer, Program in Administrative Education, Faculty of Education, Sakon Nakhon Rajabhat University

Abstract

This research aimed to propose a grounded theoretical conclusion on characteristics, conditions, processes, and consequences arising from the excellent school leadership according to the principles of sufficiency economy. The selected area studies were done through theoretical selection methods and consistent with the objectives of the research. The research instruments were document analysis forms, observation forms, in-depth interview forms, and recordings of group discussion. The key informants were stakeholders who are involved in educational management of excellent schools according to principles of sufficiency economy. Analysis of data was done through data interpretation for the purpose of arriving at a concept based on theoretical sensitivity. The Atlas.ti software program was utilized to organize the gathered data for rearranging. The findings were as follows: 1) The characteristics of excellent school leadership in accordance with the principles of sufficiency economy involved the schools which have performed using participative management, teamwork, distribution of leader and a work culture focusing on four aspects of achieving goals: Qualitative management aspect, Learning aspect, School-based Management and Administrative functions aspects. 2) Condition and process: External condition including 20-year national strategies and national policies, and internal condition involving educational quality assurance and school visions. The school leadership building processes involved three components: Problem solving and decision making, Continuous task refinement and development, and Development and culture-based success. 3) The consequences of school leadership were categorized into six aspects comprising: students having good academic achievement, desirable characteristics, being happy and proud; Teachers having leadership, self-development and team work, adjusting concepts and behaviors, demonstrating morale; School administrators having fame, honor and pride, and having good characteristics; School being well recognized and a good model, having good environment and good learning resources; Community providing participation, having good relationship and sharing; and Society exhibiting unity and giving importance on education and useful knowledge.

Keywords : School leadership, Excellent school according to principles of sufficiency economy, Grounded theory

บทนำ

ประเทศไทยมีบริบทและสังคมที่เป็นเอกลักษณ์มีวัฒนธรรมที่ต้งามและภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าอย่างสูงแต่ความเปลี่ยนแปลงและกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้ประเทศไทยเกิดการปรับตัวและรับเอาวัฒนธรรมจากภายนอกเข้ามาอย่างหลากหลาย และในปีพุทธศักราช 2540 ประเทศไทยเกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงต้องสูญเสียทุนสำรองจำนวนมาก เพื่อฟื้นฟูสถานการณ์ดังกล่าวทำให้สังคมไทยได้หันมาทบทวนแนวทางการพัฒนาประเทศครั้งใหญ่ ซึ่งได้ข้อสรุป คือ การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ (ปรียานุช ธรรมปิยา, 2555 : 1-2) แต่ก็ยังไม่สามารถก้าวข้ามปัญหาต่าง ๆ ได้ เช่น ปัญหาทางเศรษฐกิจ ปัญหาความเหลื่อมล้ำ ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน และปัญหาความขัดแย้งในสังคม อาจเป็นเพราะความไม่ต่อเนื่องของการพัฒนา นโยบายการพัฒนาประเทศจะเปลี่ยนแปลงไปตามการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลและอิทธิพลของนักการเมืองเข้ามาแทรกแซง นอกจากนี้ประเทศไทย

ยังมีแผนพัฒนา และแผนยุทธศาสตร์ที่หลากหลายและกระจายไปตามแต่ละกระทรวง แต่ละหน่วยงานจะมีเงื่อนไขของเวลาและเป้าหมายที่แตกต่างกัน ขาดการบูรณาการ ขาดเอกภาพ และขาดความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น จึงมีความจำเป็นจะต้องมีการปฏิรูปกระบวนการพัฒนาประเทศ และการบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ซึ่งได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับที่ 20 พุทธศักราช 2560 ในมาตรา 65 กำหนดให้มี “ยุทธศาสตร์ชาติ” เพื่อเป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศในระยะยาวพร้อมกับการปฏิรูปและการพัฒนาระบบและกลไกการบริหารราชการแผ่นดินในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ให้สามารถนำไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2558 : 1-4) จากแนวนโยบายและทิศทางในการพัฒนาประเทศที่กล่าวมาแล้วข้างต้น แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในองค์กรทุกระดับ โดยเฉพาะองค์กรทางด้านการศึกษา ซึ่งมีหน้าที่หลักในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดนโยบายในการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา โดยจัดตั้งศูนย์ขับเคลื่อนการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา บรรจุหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในหลักสูตรการเรียนการสอนทุกระดับ และฝึกอบรมสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ผู้บริหาร ครู ศึกษานิเทศก์เพื่อให้สามารถถ่ายทอดไปสู่นักเรียนนำไปสู่การปฏิบัติ รวมทั้งมีการประเมินตามเกณฑ์คุณภาพสถานศึกษา แบบอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และบริหารจัดการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหรือสถานศึกษาพอเพียง และได้กำหนดรางวัลสูงสุดระดับชาติ ศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษารั้งตั้งแต่ปี 2557 เป็นต้นมา เพื่อช่วยสนับสนุนให้เกิดการขยายผลอย่างมีประสิทธิภาพ

โรงเรียนเป็นองค์กรที่มีความสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนและผลิตผู้เรียน และผลิตกำลังคนให้มีศักยภาพที่จะช่วยพัฒนาประเทศให้สามารถแข่งขันด้านเศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยีกับนานาประเทศได้ ดังนั้นการพัฒนาโรงเรียนให้มีคุณภาพจึงเป็นความท้าทายของผู้บริหารและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกคน ซึ่งต้องอาศัยกระบวนการพัฒนาที่หลากหลายและเหมาะสม การมีภาวะผู้นำของโรงเรียนหรือสถานศึกษาจึงเป็นรูปแบบหนึ่งซึ่งสร้างคุณภาพที่เป็นเลิศ ให้กับโรงเรียนในการบริหารงานใด ๆ ก็ตาม จำเป็นจะต้องมีทฤษฎีเป็นพื้นฐาน เพราะทฤษฎีเป็นหลักของความรู้ความจริงที่ผ่านการตรวจสอบแล้วอย่างเป็นระบบ มีความน่าเชื่อถือและเป็นที่ยอมรับ หากนักบริหารดำเนินงานไปโดยไม่ได้อาศัยทฤษฎีเข้ามาช่วยในการคิดและตัดสินใจ อาศัยเฉพาะประสบการณ์ดั้งเดิมหรือสามัญสำนึกนั้น อาจจะทำให้การตัดสินใจผิดพลาดได้โดยง่าย และในทางตรงกันข้ามหากนักบริหารดำเนินงานได้อย่างมีทิศทางและบรรลุเป้าหมาย (จอมพงศ์ มงคลวนิช, 2556 : 10-11) ทฤษฎีส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นในต่างประเทศ จึงมีนักวิชาการและนักการศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนในประเทศไทย ได้นำมาประยุกต์ใช้ในองค์กรหลากหลายแต่ยังไม่สามารถตอบปัญหาของสังคมไทยได้อย่างแท้จริง (นภาพรณี หะวานนท์, นำชัย ศุภฤกษ์ชัยสกุล และปานจักษ์ เหล่ารัตนวรพงษ์, 2548 : 1) ดังนั้นการศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีฐานราก (Grounded theory) จึงเป็นทางเลือกหนึ่งในการแสวงหาคำตอบให้กับสังคม ผู้วิจัยจึงมีความเชื่อและมีความสนใจว่าหากได้มีการศึกษาปรากฏการณ์ภาวะผู้นำโรงเรียนที่เป็นเลิศ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเสนอข้อสรุปเชิงทฤษฎีจากคนที่อยู่ในปรากฏการณ์โดยอาศัยวิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่เป็นการศึกษาทฤษฎีฐานราก (Grounded theory) จะทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่ ที่เป็นแนวคิดทฤษฎีที่เหมาะสมกับบริบทการจัดการศึกษาในสังคมไทย และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารโรงเรียนให้บรรลุสำเร็จตามความมุ่งหมายได้

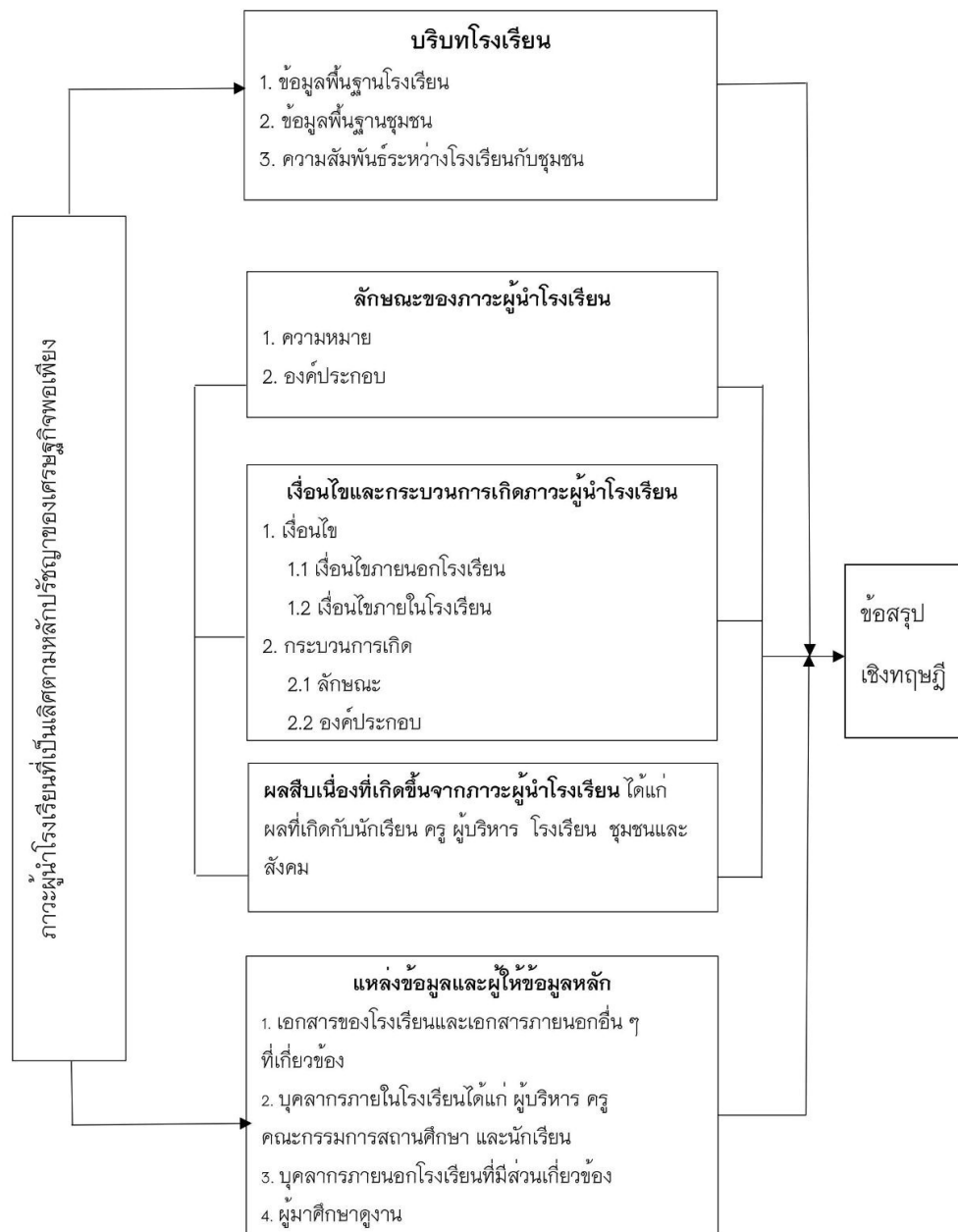
วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาลักษณะภาวะผู้นำโรงเรียนที่เป็นเลิศตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จากมุมมองของคนที่อยู่ในปรากฏการณ์
2. เพื่อศึกษาเงื่อนไขและกระบวนการเกิดภาวะผู้นำโรงเรียนที่เป็นเลิศตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
3. เพื่อศึกษาผลสืบเนื่องที่เกิดขึ้นจากภาวะผู้นำโรงเรียนที่เป็นเลิศตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

กรอบแนวคิด

การสร้างกรอบแนวคิดของการวิจัยในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้นำเอาประเด็นที่ต้องการทำวิจัยมาเชื่อมโยงกับแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในรูปของคำบรรยายและแบบจำลองแผนภาพ เพื่อใช้กำหนดขอบเขตของการวิจัย การพัฒนาเครื่องมือ ในการวิจัย รูปแบบการวิจัย ตลอดจนวิธีการรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล

กรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ เป็นผลสรุปจากการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อและปัญหา การวิจัย ซึ่งผู้วิจัยสรุปเป็นแนวคิดของตนเองสำหรับการดำเนินการวิจัย ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research methodology) และใช้แนวทางการศึกษาเชิงปรากฏการณ์นิยม (Phenomenology) ที่เป็นทฤษฎีฐานราก (Grounded theory) ซึ่งนักทฤษฎี หะวานนท์ และคณะ (2548 : 41) อธิบายว่า เป็นทฤษฎีที่ได้จากการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคม โดยทฤษฎีจะถูกสร้าง (Construct) และได้รับการตรวจสอบ (Verify) โดยการเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ทางสังคมอย่างเป็นระบบ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การเตรียมการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการเตรียมความพร้อมให้กับตนเองก่อนดำเนินการวิจัยด้วยการเข้ารับการอบรมการวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพเป็นเวลา 1 วัน จำนวน 6 ชั่วโมง และการใช้โปรแกรม ATLAS.ti ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเป็นเวลา 2 วัน จำนวน 12 ชั่วโมง เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเป็นอย่างดีในการดำเนินการวิจัย และได้จัดทำเครื่องมือในการวิจัยรวมทั้งเตรียมวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และได้วางแผนกำหนดระยะเวลาการเตรียมการวิจัยออกเป็น 4 ขั้น (สุภางค์ จันทวานิช, 2557 : 25) ได้แก่ ขั้นเลือกสนามขั้นแนะนำตัว ขั้นสร้างความสัมพันธ์ และขั้นเริ่มทำงาน ระยะที่ 2 การวิจัยภาคสนาม เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลในสนามหรือพื้นที่ศึกษา ซึ่งผู้วิจัยใช้เทคนิควิธีการวิจัยเชิงคุณภาพที่หลากหลายในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงและเพียงพอในการอธิบายปรากฏการณ์ตามความมุ่งหมายของการวิจัย (ชาย โพธิ์สีตา, 2552 : 359) และระยะที่ 3 การวิเคราะห์และสรุปข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบข้อมูลด้วยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ทั้งด้านข้อมูลด้านผู้วิจัย และด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล หลังจากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยอาศัยความไวเชิงทฤษฎี (Theoretical sensitivity) ที่ได้จากประสบการณ์ในการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สร้างมโนทัศน์เชิงทฤษฎี (Theoretical coding) เพื่อเชื่อมโยงกับแนวคิด ทฤษฎี โดยอาศัยการตีความ (Interpretation) แล้วกำหนด (Construct) ข้อเสนอ (Proposition) และสร้างทฤษฎีฐานราก (Grounded theory) ต่อไป

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

เป็นสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้รับรางวัลสูงสุดระดับชาติเป็นศูนย์เรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา ปีพุทธศักราช 2560 จำนวน 77 แห่ง

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

เป็นสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นพื้นที่ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย คำถามการวิจัยและกรอบแนวคิดการวิจัย โดยอาศัยการเลือกเชิงทฤษฎี (Theoretical Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

- 2.1 แบบวิเคราะห์เอกสาร
- 2.2 แบบบันทึกการสังเกต
- 2.3 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก
- 2.4 แบบบันทึกการจัดสนทนากลุ่ม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงและเพียงพอในการอธิบายปรากฏการณ์ตามความมุ่งหมายของการวิจัย ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการศึกษาและรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.1 การวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลตามเอกสารที่ปรากฏทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

3.2 การสังเกต (Observation) เป็นการเฝ้าดูสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างมีจุดมุ่งหมายเพื่อพิจารณาหาความสัมพันธ์ของสิ่งที่เกิดขึ้นกับสิ่งอื่น ๆ ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้การสังเกตใน 2 แบบ ได้แก่ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory observation) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participatory Observation)

3.3 การสัมภาษณ์ระดับลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้จัดทำแนวคำถามซึ่งมีลักษณะเป็นหัวข้อสนทนา กว้าง ๆ หรือเป็นคำถามปลายเปิด ใช้เป็นแนวทางในการพูดคุยกับผู้ให้ข้อมูลหลักอย่างไม่เป็นทางการ และสังเกตพฤติกรรมในการให้ข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลหลักไปพร้อมกัน เพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้วิจัย

3.4 การจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นการทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงทัศนคติ ความคิดเห็น มุมมอง และมูลเหตุใจของผู้ที่เรากำลังต้องการศึกษา ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มภายในโรงเรียน ประกอบด้วย คณะครู และบุคลากร ในโรงเรียนจำนวน 10 คน และกลุ่มภายนอกโรงเรียน ประกอบด้วย บุคคลที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงาน จำนวน 5 คน ได้แก่ ตัวแทนวัด ตัวแทนจากหน่วยงานต้นสังกัด ตัวแทนผู้บริหาร และครู ในกลุ่มโรงเรียนเครือข่าย และตัวแทน ผู้มาศึกษาดูงาน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุปด้วยการเปรียบเทียบข้อมูล (Glaser & Strauss, 1998) มี 4 ขั้นตอน ดังนี้

4.1 การเปิดรหัส (Open Coding) ข้อมูลจะได้รับการวิเคราะห์อย่างละเอียด เพื่อหาความสอดคล้องที่จะสะท้อนประเภท หรือแก่นที่อยู่ในข้อมูล หลังจากแยกประเภทของข้อมูลแล้วก็จะศึกษาต่อไปเพื่อหาคุณสมบัติที่จะแยกแยะข้อมูลแต่ละประเภทให้ได้

4.2 การหาแก่นของรหัส (Axial Coding) เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเภทของข้อมูลที่เป็นประเภทใหญ่ และย่อย โดยเน้นไปที่บริบทที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยทำงานสลับกันระหว่างการเก็บข้อมูล เปิดรหัสและหาแก่นของรหัส รวมทั้งการจัดประเภทและความสัมพันธ์ของข้อมูลต่าง ๆ

4.3 การเลือกรหัส (Selective Coding) จะนำเอาประเภทและความสัมพันธ์มารวมกันเพื่อสร้าง “บท” ซึ่งจะอธิบายว่า “อะไรเกิดขึ้น” ในปรากฏการณ์ที่ศึกษา

4.4 การพัฒนาทฤษฎี (Development of a theory) เป็นการอธิบายปรากฏการณ์ในรูปแบบภาษา รูปภาพ หรือสมมติฐาน ทฤษฎีจะบอกลักษณะของปรากฏการณ์ เงื่อนไขที่นำไปสู่การกระทำ และผลลัพธ์

สรุปผล

การวิจัยครั้งนี้ตั้งอยู่บนกรอบคำถามการวิจัยที่สำคัญเพื่อคลี่คลายให้เห็นถึงคำตอบที่สำคัญอันจะนำมาสู่ข้อสรุป ซึ่งเป็นผลของการวิจัย ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการศึกษาตามประเด็นคำถามการวิจัย เพื่อแสดงให้เห็นคำตอบที่ผู้วิจัยได้ค้นพบ ดังนี้

1. ลักษณะภาวะผู้นำโรงเรียนที่เป็นเลิศตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนที่บริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม มีการทำงานเป็นทีม มีการกระจายความเป็นผู้นำ และมีวัฒนธรรมการทำงานที่เน้นผลสำเร็จตามเป้าหมาย ประกอบด้วย

- 1.1 ด้านการบริหารงานเชิงคุณภาพ ได้แก่ การมีวิถีปฏิบัติที่เป็นเลิศ การปรับปรุงพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง
 - 1.2 ด้านการเรียนรู้ ได้แก่ การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง การเรียนรู้จากปัญหา การจัดกิจกรรม PLC
 - 1.3 ด้านการบริหารแบบโรงเรียนเป็นฐาน ได้แก่ การมีส่วนร่วม การสื่อสารที่ดี และการมีภาคีเครือข่ายภายนอก
 - 1.4 ด้านหน้าที่ทางการบริหาร ได้แก่ ภาวะผู้นำ การทำงานเป็นทีม และการบริหารทรัพยากร
2. เงื่อนไขและกระบวนการเกิดภาวะผู้นำโรงเรียนที่เป็นเลิศตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย

2.1 เจื่อนไข ประกอบด้วย เจื่อนไขภายนอกโรงเรียน ได้แก่ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และนโยบายกระทรวงศึกษาธิการ
เจื่อนไขภายในโรงเรียน ได้แก่ การประกันคุณภาพการศึกษา และวิสัยทัศน์โรงเรียน

2.2 กระบวนการเกิด ประกอบด้วย การแก้ปัญหาและการตัดสินใจ การปรับปรุงงานและพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง
และวัฒนธรรมมุ่งผลสำเร็จ

3. ผลสืบเนื่องที่เกิดขึ้นจากภาวะผู้นำโรงเรียนที่เป็นเลิศ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย

- 3.1 ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน ได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และด้านความสุข
และความภาคภูมิใจ
- 3.2 ผลที่เกิดขึ้นกับครู ได้แก่ การพัฒนาตนเอง และทีมงาน ภาวะผู้นำครู และการปรับแนวคิดและพฤติกรรม
- 3.3 ผลที่เกิดขึ้นกับผู้บริหาร ได้แก่ ชื่อเสียงเกียรติยศ และความภูมิใจ คุณลักษณะที่ดีของนักบริหาร
- 3.4 ผลที่เกิดขึ้นกับโรงเรียน ได้แก่ มีชื่อเสียง และเป็นต้นแบบที่ดี มีสภาพแวดล้อมที่ดี และมีแหล่งเรียนรู้ที่ดี
- 3.5 ผลที่เกิดขึ้นกับชุมชน ได้แก่ เกิดการแบ่งปัน การมีส่วนร่วม และมีความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน
- 3.6 ผลที่เกิดขึ้นกับสังคม ได้แก่ มีความสามัคคี และให้ความสำคัญกับการศึกษา และเกิดองค์ความรู้ที่มีประโยชน์

อภิปรายผล

จากข้อค้นพบจากงานวิจัย ผู้วิจัยได้อภิปรายผลตามประเด็น ดังนี้

1. ลักษณะภาวะผู้นำโรงเรียนที่เป็นเลิศตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ โรงเรียนที่เป็นเลิศตามหลัก
ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้ความเป็นผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา คณะครูและบุคลากร นักเรียน และชุมชน
เป็นหลักในการร่วมกันปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ จนบรรลุตามเป้าหมาย ซึ่งผู้วิจัยได้ค้นพบว่า รูปแบบการบริหารงานโรงเรียน
ตั้งแต่การกำหนดโครงสร้างการบริหารภายในโรงเรียน การกำหนดฝ่ายรับผิดชอบงาน และภารกิจต่าง ๆ ภายในโรงเรียน
มีความสอดคล้องกับรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (SBM) ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมและการกระจายอำนาจ เป็นไปตาม
นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่เน้นกระจายอำนาจให้สถานศึกษาเพื่อความคล่องตัว
ในการบริหารจัดการศึกษา รวมทั้งเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในรูปแบบของคณะกรรมการสถานศึกษาและยังเปิดโอกาส
ให้ภาคีเครือข่ายภายนอก ได้เข้าร่วมสนับสนุนพัฒนาคุณภาพการศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชญาณี ภัทรวรินทร์ (2556 :
308) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนเอกชน พบว่า องค์ประกอบของ
กระบวนการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานประกอบด้วย 6 ด้านคือ หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม หลักการกระจายอำนาจ
หลักการบริหารตนเอง หลักการมีภาวะผู้นำแบบเกื้อหนุน หลักการพัฒนาทั้งระบบ และหลักความรับผิดชอบต่อตรวจสอบได้
นอกจากนี้ โรงเรียนยังมีการบริหารเชิงระบบ โดยมีการสำรวจสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการจำเป็น จากนั้นก็ดำเนินการ
วิเคราะห์แนวทางปฏิบัติโดยประชุมคณะกรรมการบริหารโรงเรียน ระดมสมองเพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหา จัดลำดับความสำคัญ
ของปัญหา เลือกทางเลือกที่เหมาะสมและวางแผนปฏิบัติ จัดทำโครงการ/งานและกิจกรรมที่จะทำให้บรรลุเป้าหมาย รวมทั้ง
จัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงาน ปฏิบัติตามแผนงานและโครงการที่กำหนดไว้ โดยใช้หลักปรัชญา
ของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักในการดำเนินงาน และมีการประเมินผลการดำเนินงาน ซึ่งโรงเรียนจัดให้มีการประเมินผล
ตามแผนที่วางไว้ โดยมีการติดตามประเมินผลระหว่างการปฏิบัติงาน และมีการประเมินเมื่อสิ้นสุดกิจกรรมหรือโครงการ
ซึ่งได้จัดทำเอกสารสรุปรายงานผลการปฏิบัติงานไว้เป็นหลักฐานอย่างชัดเจน

2. เจื่อนไขและกระบวนการเกิดผู้ภาวะผู้นำโรงเรียนที่เป็นเลิศตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ผู้วิจัย
ได้ข้อค้นพบเจื่อนไข ประกอบด้วยเจื่อนไขการเปลี่ยนแปลงภายนอกโรงเรียน เป็นสาเหตุมาจากการเกิดยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี
ซึ่งส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ที่มีความชัดเจนในการปฏิบัติงานของทุกหน่วยงานในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับชาติจนถึงระดับ
สถานศึกษา เพื่อพัฒนาภายใต้บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 65 ได้กำหนดให้มี

“ยุทธศาสตร์ชาติ” เพื่อเป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศในระยะยาว พร้อมกับการปฏิรูปและการพัฒนาระบบและกลไกการบริหารราชการแผ่นดินในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ ให้สามารถนำไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง และนโยบายกระทรวงศึกษาธิการในการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งได้บรรจุไว้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมาตั้งแต่ พ.ศ. 2544 เพื่อเรียนรู้แนวทางการขับเคลื่อนและปูพื้นฐานการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เข้าสู่สถานศึกษาอย่างเป็นระบบ และเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในโรงเรียน คือ การดำเนินงานประกันคุณภาพของสถานศึกษาซึ่งเป็นกระบวนการวางแผน และกระบวนการจัดการของผู้รับผิดชอบการจัดการศึกษา ที่จะรับประกันให้สังคมเชื่อมั่นว่าจะพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ครบถ้วนตามมาตรฐานคุณภาพที่ระบุไว้ในหลักสูตร และตรงตามความมุ่งหวังของสังคม และวิสัยทัศน์ของโรงเรียน ที่มาจากการกำหนดวิสัยทัศน์ของผู้มีส่วนได้เสียทุกคนร่วมกัน ซึ่งแสดงถึงความต้องการและความคาดหวังสู่ความสำเร็จ ส่วนกระบวนการเกิดภาวะผู้นำโรงเรียนนั้นมี 3 กระบวนการ ได้แก่ 1) การแก้ปัญหาและการตัดสินใจประกอบด้วย การจัดกิจกรรม PLC เป็นการสร้างและพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน คณะครู และนักเรียนด้วย โดยการเรียนรู้จากปัญหาที่เกิดขึ้นจะมีวิธีการแก้ปัญหาอย่างไร ทุกคนได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็น เสนอทางเลือก และนำไปปรับปรุงแก้ไข มีการติดตามกำกับดูแลงาน เพื่อให้งานได้ดำเนินการไปเกิดความเรียบร้อยและบรรลุตามวัตถุประสงค์ และเกิดประสิทธิภาพในการทำงาน นอกจากนี้ ยังเป็นการสื่อสารสองทางระหว่างผู้อำนวยการโรงเรียน และคณะครู ทำให้สามารถแก้ปัญหาได้ตรงประเด็น และงานเกิดประสิทธิผลมากขึ้น 2) การปรับปรุงงานและพัฒนางานอย่างต่อเนื่องนั้น โรงเรียน ได้ดำเนินการพัฒนาโรงเรียนอย่างเป็นรูปธรรมตั้งแต่ได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนดีศรีตำบล ทำให้มีการประเมิน ประมวลผล เข้าร่วมนำเสนอผลงานต่าง ๆ จนสามารถสร้างทีมงานที่มีความเข้มแข็งร่วมกันดำเนินงานต่าง ๆ ของโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งได้ใช้กระบวนการศึกษาดูงาน การมีส่วนร่วมในการทำงาน ทำให้เกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เกิดการยอมรับไว้วางใจกัน ร่วมกันปรับปรุงและพัฒนางานกันมาอย่างต่อเนื่อง และ 3) วัฒนธรรมมุ่งผลสำเร็จเป็นบรรยากาศที่ดีในการทำงานของโรงเรียนที่สร้างขึ้นมาอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นวัฒนธรรมในการทำงานที่มุ่งสำเร็จ สอดคล้องกับงานวิจัยของสมเกียรติ พลละจิตต์ (2555 : 226-227) ได้ศึกษาเรื่องภาวะผู้นำทางวิชาการในโรงเรียนดีเด่น : การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีฐานราก พบว่ากระบวนการเกิดภาวะผู้นำทางวิชาการมี 2 ด้าน ได้แก่ การปรับปรุงงานและพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง และการแก้ปัญหา

3. ผลสืบเนื่องที่เกิดขึ้นนั้นประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ ด้านนักเรียน ด้านครู ด้านผู้บริหาร ด้านโรงเรียน ด้านชุมชน และด้านสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของจตุรงค์ ธนะสีลังกูร (2554 : 279-281) ได้ศึกษาเรื่องภาวะผู้นำสถานศึกษาของผู้อำนวยการโรงเรียน : การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีฐานราก พบว่าผลสืบเนื่องจากภาวะผู้นำสถานศึกษาของผู้อำนวยการโรงเรียน ส่งผลต่อหลายด้านทั้งตัวผู้บริหารเอง นักเรียน และคุณภาพการศึกษา การรับรู้และการยอมรับของชุมชนและสังคม การสร้างองค์ความรู้ใหม่ทางวิชาการและวิชาชีพ ผู้วิจัยได้อธิบายในแต่ละประเด็นย่อย ดังนี้

3.1 ผลที่เกิดขึ้นต่อนักเรียนมี 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านวิชาการ คือ นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สามารถคิดวิเคราะห์และนำไปปฏิบัติได้จนเกิดเป็นทักษะที่มีความสำคัญกับนักเรียนเป็นอย่างมาก คือ ทักษะการคิด นักเรียนสามารถคิดวางแผน วิเคราะห์ และลงมือปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง และเหมาะสม ทักษะชีวิต นักเรียนสามารถดำรงตนได้อย่างมีความสุขในสังคม และทักษะอาชีพ นักเรียนได้เรียนรู้งานจากการปฏิบัติกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การปลูกผัก การเลี้ยงปลา การเลี้ยงไก่ไข่ การเลี้ยงหมู เป็นต้น ทำให้นักเรียนเกิดทักษะสามารถนำไปประกอบเป็นอาชีพในอนาคตได้ แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พร้อมทั้งมีความสามารถในการชี้ให้เห็นถึงสำคัญในการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง และสามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีวิจารณญาณ บนหลักการของความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน โดยมีความรู้และคุณธรรมกำกับเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต และการปฏิบัติภารกิจหน้าที่เพื่อเจริญก้าวหน้าไปอย่างสมดุล และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม 2) ด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนนั้น นักเรียนมีภาวะผู้นำมีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัย มีจิตอาสา มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความรอบคอบ คือ การมีสติสัมปชัญญะ ซึ่งเป็นคุณธรรมที่เกิดจากการแสดงออกของนักเรียน

ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ 3) นักเรียนเกิดความสุขในการเรียนรู้และมีความภาคภูมิใจในการทำงานที่ประสบความสำเร็จ ซึ่งความภูมิใจในตนเองนี้เป็นความรู้สึกภายในส่วนบุคคล ที่เกิดขึ้นจากการประสบความสำเร็จในสิ่งที่ตนได้กระทำ เป็นความสามารถของบุคคลในการประกอบภารกิจงานใดใดสมดังความมุ่งมาดปรารถนา ก็ย่อมนำมาด้วยความภาคภูมิใจ ความภูมิใจจึงเป็นความสุขประเภทหนึ่งที่เกิดขึ้นภายในใจ มีลักษณะเป็นนามธรรมที่สามารถสัมผัสได้ด้วยตนเอง แม้บางครั้งจะไม่ได้แสดงออกมาให้ผู้อื่นเห็นถึงความภาคภูมิใจในตนเอง แต่ผู้อื่นจะสามารถสัมผัสได้จากกการพูดคุยสนทนาหรือสอบถามถึงสิ่งที่บุคคลนั้นได้ประสบความสำเร็จ น้ำเสียง สีหน้า พฤติกรรมระหว่างการสนทนา รวมถึงการถ่ายทอดเรื่องราว ล้วนแสดงออกให้เห็นความภูมิใจในตนเองได้ จากการลงพื้นที่ในการวิจัย และในขณะที่กำลังสนทนากับตัวแทนนักเรียน และตัวแทนคณะกรรมการนักเรียน ถึงผลงานความสำเร็จ ผู้วิจัยสามารถสังเกตเห็นสีหน้าอันยิ้มแย้มแจ่มใสมีความสุข ในขณะที่กำลังตอบคำถาม หรือเล่าเรื่องต่าง ๆ ให้ผู้วิจัยฟังตลอดระยะเวลาของการลงพื้นที่ ทำให้ผู้วิจัยได้สัมผัสถึงความภาคภูมิใจที่นักเรียนได้แสดงออกให้เห็นผ่านพฤติกรรมต่าง ๆ แม้นักเรียนจะไม่ได้พูดออกมาตรง ๆ ก็ตาม

3.2 ผลที่เกิดขึ้นต่อครู ครูได้รับการพัฒนาตนเองจนเกิดความชำนาญหรือเชี่ยวชาญในงานและเกิดทีมงานขึ้นในโรงเรียน เป็นทีมที่มีความผูกพันกันในการทำงาน สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีความสุขและงานประสบผลสำเร็จ ครูได้ปรับแนวคิดและพฤติกรรมตามแนวทางหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นบุคคลที่เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องระเบียบวินัย การออม การใช้ชีวิตประจำวันอย่างไม่ประมาท การรู้จักเอื้อเฟื้อแบ่งปัน การพึ่งพาตนเอง จึงทำให้ครูสามารถดำเนินชีวิตไปได้อย่างราบรื่นและมีความสุข จากการร่วมกันทำงานเป็นทีม ทำให้ครูมีภาวะผู้นำ ครูมีการพัฒนาตนเองและทีมงาน ด้วยการปรับเปลี่ยนแนวคิดในการทำงานร่วมกับคนอื่น และใช้ชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งในการทำงานและในการดำเนินชีวิต ซึ่งผู้วิจัยได้สังเกตจากการที่ครูมีความกระตือรือร้น และพร้อมที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีความใฝ่รู้ เพื่อจะได้นำความรู้ไปพัฒนางานและเห็นการแสดงออกกับเพื่อนร่วมงานกันอย่างกัลยาณมิตร

3.3 ผลที่เกิดขึ้นต่อผู้บริหาร เป็นผลที่เกิดขึ้นกับผู้บริหารโรงเรียนจากการที่ท่านได้แสดงพฤติกรรมทางการบริหารที่เป็นแบบฉบับของท่าน และเป็นที่ยอมรับว่าเป็นแบบอย่างที่ดี เมื่อเกิดจุดเด่นตรงนี้ขึ้นในตัวท่าน ก็ย่อมส่งผลต่อภาพลักษณ์ของท่านที่ปรากฏ จากหลักฐานเชิงประจักษ์ที่แสดงให้เห็นถึงชื่อเสียงเกียรติยศของผู้บริหารโรงเรียน จะเห็นได้จากรางวัลต่าง ๆ ที่ท่านได้รับ ไม่ว่าจะเป็นใบประกาศเกียรติคุณ ถ้วยรางวัล โล่รางวัลผู้บริหารดีเด่น รวมทั้งการได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการต่าง ๆ เช่น ประธานคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา นายกสมาคมผู้บริหารระดับอำเภอ และประธานกลุ่มโรงเรียนเครือข่าย ฯลฯ ต่างก็แสดงให้เห็นความสำเร็จอันสูงสุดในการเป็นผู้บริหารโรงเรียน และเมื่อกล่าวถึงการบริหารงานของท่าน ก็จะเป็นที่กล่าวขานถึงคุณงามความดี รางวัลเกียรติยศของผู้บริหารท่านนี้ได้มีปรากฏในห้องทำงานของท่านบางส่วน ซึ่งผู้วิจัยมีโอกาสดำเนินเข้าไปสนทนาและสัมภาษณ์ท่านในห้องทำงานส่วนตัว และได้สังเกตเห็นผลงานเหล่านี้อย่างเด่นชัด นอกจากนี้ยังมีส่วนหนึ่งที่จัดแสดงไว้ในห้องเกียรติยศหรือห้องนิทรรศการถาวรของโรงเรียนอีกมากมาย และเปิดโอกาสให้ผู้สนใจได้มาศึกษาดูงานด้วย ผู้บริหารมีผลอย่างยิ่งต่อความสำเร็จขององค์กร ถ้าองค์กรใดได้ผู้บริหารที่เก่ง ดี มีความสามารถ มีวิสัยทัศน์ ก็มีแนวโน้มว่าองค์กรนั้นจะประสบความสำเร็จ ผู้บริหารจึงจำเป็นที่จะต้องพัฒนาตนเองตลอดเวลาเพื่อนำพาองค์กรก้าวสู่ความสำเร็จ ซึ่งจากประสบการณ์การเรียนรู้และพัฒนางานมาอย่างต่อเนื่อง จนประสบผลสำเร็จทำให้ผู้อำนวยการโรงเรียนได้รับการยอมรับในการเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้บริหาร

3.4 ผลที่เกิดขึ้นต่อโรงเรียน เป็นผลจากการพัฒนาและปรับปรุงงานอย่างต่อเนื่อง จนทำให้โรงเรียนเป็นโรงเรียนที่เป็นเลิศตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งผลจากการดำเนินงานดังกล่าวส่งผลต่อโรงเรียน ได้แก่ 1) มีชื่อเสียงและเป็นต้นแบบที่ดี โรงเรียนบ้านแสนสุข (นามสมมติ) เป็นโรงเรียนที่ผ่านการประเมินเป็นศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ด้านการศึกษา ถือว่าเป็นรางวัลระดับสูงสุดในการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับโรงเรียนอื่น ๆ จากผลงานดังกล่าวส่งผลให้โรงเรียนเป็นที่ยอมรับและพึงพอใจของผู้ปกครองและชุมชน 2) ด้านสภาพแวดล้อมที่ดี

จากการได้เดินสำรวจสภาพแวดล้อมในโรงเรียนทำให้ผู้วิจัยได้พบว่า เป็นโรงเรียนที่มีการวางแผนและจัดตั้งโรงเรียนได้ดี และเหมาะสมกับพื้นที่ และบริเวณโรงเรียนสะอาด ร่มรื่น 3) ผลที่เกิดจากการพัฒนาอย่างต่อเนื่องทำให้เกิดแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายสำหรับการเรียนรู้ และปฏิบัติกิจกรรมของนักเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แหล่งเรียนรู้เป็นสถานที่ที่มีความสำคัญมาก เพราะเป็นการสร้างการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง

3.5 ผลที่เกิดขึ้นต่อชุมชน เป็นผลจากการได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา ในการเข้ามาฝึกอบรม และมีส่วนร่วมของชุมชนในการกิจของโรงเรียนบางประการนั้น เป็นผลของการใช้ภาวะผู้นำโรงเรียนที่เป็นเลิศตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการประสานความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนในการจัดการศึกษา และเป็นความสามารถของผู้บริหารในด้านสัมพันธ์ชุมชน หรือมวลชนสัมพันธ์จึงส่งผลต่อการเข้ามาฝึกอบรมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ในปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากการสังเกต พฤติกรรมของสังคมและการตอบสนองต่อการขับเคลื่อนภารกิจทางการศึกษาของโรงเรียน พบว่าชุมชนต้องการที่จะเข้ามาฝึกอบรมและมีส่วนร่วมในการกิจทางการศึกษาโดยหวังว่าจะมีส่วนในการช่วยเหลือและพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่บุตรหลาน ดังนั้นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน รวมทั้งการเข้าไปมีส่วนร่วมช่วยเหลือสนับสนุนชุมชน แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของชุมชน และจุดนี้เองที่จะส่งผลสืบเนื่องไปถึงการให้ความร่วมมือของชุมชน ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยเหตุผลที่ว่า โรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ที่ไม่ใช่เป็นหน้าที่ของใครเพียงผู้หนึ่ง ในการที่จะทำให้การศึกษามีคุณภาพ หากแต่อยู่ที่การร่วมมือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการสนับสนุนการจัดการศึกษาจึงจะสามารถร่วมกัน ขับเคลื่อนภารกิจทางการศึกษา ไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุตามวัตถุประสงค์

3.6 ผลที่เกิดขึ้นต่อสังคม เป็นผลสืบเนื่องอันแสดงให้เห็นถึงภาพลักษณ์ที่ปรากฏต่อสาธารณชนอย่างกว้างขวางในระดับต่าง ๆ การใช้ภาวะผู้นำโรงเรียนที่เป็นเลิศตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารงานโรงเรียนดำเนินไปตามวิสัยทัศน์และพันธกิจของโรงเรียน โดยมีเป้าหมายหลักในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา รวมถึงความพยายามในการตอบสนองความต้องการของบุคลากรและชุมชน คือ โรงเรียนสามารถพัฒนาบุคลากรเยาวชนให้มีศักยภาพตามวัย สร้างและปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และถ่ายทอดศิลปวิทยาแก่ผู้เรียนได้อย่างมีคุณภาพ ซึ่งจะได้นำไปเป็นองค์ความรู้ที่มีประโยชน์และเผยแพร่ต่อไป นอกจากนี้รางวัลต่าง ๆ ที่บุคลากรและนักเรียนในโรงเรียนได้รับ อาทิ เช่น รางวัลครูดีในดวงใจ รางวัลครูต้นแบบทั้งในระดับเขตพื้นที่การศึกษาและในระดับประเทศ โลรางวัล ถ้วยรางวัล ใบประกาศเกียรติคุณ เกียรติบัตร และผลงานหลักฐานทางวิชาการอีกมากมาย ที่ผู้วิจัยได้มีโอกาสศึกษาและเห็นด้วยตนเองนั้น ถือเป็นหลักฐานแสดงถึงชื่อเสียงและเกียรติภูมิของโรงเรียนได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

จากข้อค้นพบในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 จากข้อค้นพบที่สำคัญในการวิจัยครั้งนี้ในส่วนของลักษณะภาวะผู้นำโรงเรียนพบว่า ภาวะผู้นำโรงเรียนที่เป็นเลิศตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการพัฒนาโรงเรียนอย่างต่อเนื่องอยู่บนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายที่มีเป้าหมายร่วมกัน ซึ่งโรงเรียนหรือหน่วยงานต้องอาศัยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างทีมงาน มีความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี มีการสื่อสารสองทางเพื่อสร้างความเข้าใจและแก้ปัญหาได้ตรงประเด็น มีการบริหารทรัพยากรที่เหมาะสม ด้วยการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ทำให้ทุกคนเกิดความรักและความสามัคคี มีความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกัน จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและหน่วยงานอื่น ๆ ดังนั้นสถานศึกษาควรเน้นการบริหารแบบมีส่วนร่วม หรือแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน เพื่อประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน

1.2 จากข้อค้นพบที่สำคัญในการวิจัยครั้งนี้ ในส่วนของกระบวนการเกิดภาวะผู้นำโรงเรียนพบว่า ภาวะผู้นำเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญในลำดับแรก แสดงว่าผู้บริหารควรสร้างและพัฒนาภาวะผู้นำที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นภาวะผู้นำแบบสร้างองค์ความรู้ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำแบบยั่งยืน และที่สำคัญ คือ ภาวะผู้นำแบบกระจาย บุคลากรทุกคนสามารถเป็นได้ทั้งผู้นำและผู้ตามที่ดี ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และความสอดคล้องกับเป้าหมาย ดังนั้นการพัฒนาด้านนี้เองและทีมงานจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะเป็นตัวขับเคลื่อนกระบวนการอื่น ๆ ไปด้วยกันเป็นระบบและมีโครงสร้างที่สามารถยืดหยุ่น ปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์

1.3 จากข้อค้นพบที่สำคัญในการวิจัยครั้งนี้ในส่วนของกระบวนการเกิดภาวะผู้นำโรงเรียน พบว่า การปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่องเป็นการดำเนินงานเพื่อไปสู่เป้าหมายต่าง ๆ ตามระยะเวลาที่กำหนด ดังนั้นโรงเรียนจึงต้องกำหนดเป้าหมายให้ชัดเจน รวมทั้งมีระยะเวลาดำเนินการ การกำกับติดตามประเมินผล เพื่อให้ทราบผลที่เกิดขึ้นเป็นระยะ ๆ ข้อมูลที่ได้จะเป็นบทเรียนที่สำคัญมาก เพราะเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ผ่านมา ทำให้ทราบข้อมูลที่จะพัฒนาและต่อยอดงานให้เกิดความก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามสิ่งสำคัญ คือ ข้อมูลต้องมีความถูกต้อง เป็นจริง และเพียงพอสำหรับการดำเนินงานต่อไป นอกจากนี้ยังสามารถเป็นแนวทางที่ดีสำหรับโรงเรียน หรือหน่วยงานที่มีความสนใจนำข้อมูลไปปรับปรุงพัฒนาต่อ ดังนั้นกระบวนการพัฒนาคุณภาพงานอย่างเป็นระบบ จึงเป็นกระบวนการที่สำคัญที่จะทำให้งานเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละโรงเรียนหรือหน่วยงาน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ในการศึกษาวิจัยเพื่อสร้างทฤษฎีฐานรากนั้น ผู้วิจัยถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่สุดในการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยต้องเตรียมความพร้อมในด้านองค์ความรู้ทางทฤษฎีที่จะทำให้สามารถตีความข้อมูล จากปรากฏการณ์ที่เข้าไปศึกษา ความชำนาญในการใช้เครื่องมือวิจัย การจัดกระทำข้อมูล การวิเคราะห์เพื่อสรุปทฤษฎี นอกจากนี้ผู้วิจัยจะต้องเตรียมตนเองให้มีความพร้อมในการลงพื้นที่ และสามารถดำเนินการวิจัยอย่างละเอียดรอบคอบ เพื่อให้ได้ข้อมูลตามความเป็นจริง น่าเชื่อถือ และลดความคลาดเคลื่อนของข้อมูล

2.2 การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบอื่น ๆ ในการนำแนวทางข้อสรุปเชิงทฤษฎีนี้ไปดำเนินการต่อในเชิงปฏิบัติการ เพื่อเป็นการเทียบเคียงผล และเป็นการพัฒนางานให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น เช่น การวิจัยและพัฒนากิจการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- จตุรงค์ ธนะสีลังกูร. (2554). *ภาวะผู้นำสถานศึกษาของผู้อำนวยการโรงเรียน: การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีฐานราก*. ดุษฎีนิพนธ์
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- จอมพงศ์ มงคลวนิช. (2556). *การบริหารองค์การและบุคลากรทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชญาณี ภัทรวารินทร์. (2556). *การพัฒนาแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนเอกชน*. ดุษฎีนิพนธ์
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสยาม.
- ชาย โพธิ์สิตา. (2552). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นภาพร หะวานนท์, นำชัย ศุภฤกษ์ชัยสกุล และปานักษ์ เหล่ารัตนวรพงษ์. (2548). *โครงการพัฒนาดัชนีความเข้มแข็ง
ของชุมชน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนวิจัย.
- ปริญญ์ ธรรมเปีย. (2555). *วิกฤติเศรษฐกิจ 2540 กับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์
พับลิชชิ่ง.
- สมเกียรติ พลเจิดดี. (2555). *ภาวะผู้นำทางวิชาการในโรงเรียนดีเด่น: การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีฐานราก*. ดุษฎีบัณฑิต
ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2558). *สภาพัฒนาการสังคมไทย วาระปฏิรูปพิเศษ 4: การกำหนดยุทธศาสตร์ชาติ*.

กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

สุภังค์ จันทวานิช. (2557). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 22). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Glaser, B.G. and Strauss, A.L. (1998). *The Discovery of Grounded Theory. Strategies for Qualitative Research*.

Chicago: Aldine Publishing Company.